УДК 821.162.1
https://doi.org/10.17721/psk.2026.42.130-156

Ростислав Радишевський
ORCID 0000-0002-5279-8232
Віталій Назарець
ORCID 0000-0003-4980-5937

КОНТАКТНО-ГЕНЕТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ Я. ІВАШКЕВИЧА З УКРАЇНОЮ В КРИТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ А. СЕРЕДНИЦЬКОГО

Анотація. *Статтю присвячено аналізу багатобарвного спектру біографічних та творчих взаємозв'язків Ярослава Івашкевича з Україною, а також їх відзеркалення у літературно-критичних рецепціях А. Середницького.*

Відзначено, що дослідження польсько-українських літературних зв'язків у сучасній вітчизняній компаративістиці є однією із найбільш пріоритетних ділянок уваги, зокрема з огляду на багатовікові творчі взаємини двох сусідніх народів, спільну історію та культуру.

Констатовано, що творчість Я. Івашкевича постійно перебувала у полі зору як українських, так і польських літературознавців, а серед останніх велика роль належить дослідженням добре знаного на теренах обох сусідніх країн філолога, письменника, педагога та перекладача А. Середницького, який найчастіше підписувався літературним псевдонімом Антін Верба.

Письменницькій діяльності Я. Івашкевича та його творчим зв'язкам з Україною польський україніст присвятив кілька окремих розвідок: «Син української землі» (1964), «Ярослав Івашкевич» (1974), «Ярослав Івашкевич» (1984), «Київ у житті і творчості Ярослав Івашкевича» (1998), а також говорив про неї й у інших своїх працях: «Співробітництво поляків з пресовими органами УСКТ» (1979), «Літературна полоніка «Нашого слова» до 1980 р.» (1984), «Євген Самохваленко» (1986), «Євген Маланюк та письменники Польщі» (1994), «Контакти Т. Шевченка з поляками» (1996) та ін.

Зазначено, що А. Середницький особисто знав письменника, а у своїх літературно-критичних рецепціях його творчості насамперед відзначав різні

CC License Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)
© Радишевський Ростислав, Назарець Віталій, 2026

культурно-історичні аспекти зацікавленості письменника питаннями відображених у його творах взаємоконтактів українців та поляків на різних етапах їх спільної історії.

У статті з посиланнями на критичну аналітику А. Середницького досліджено літературні відгуки Я. Івашкевича на поетичну та перекладацьку діяльність українських поетів Т. Шевченка, Є. Маланюка, М. Бажана, М. Рильського, Є. Самохваленка.

Значна частина художніх творів Я. Івашкевича, за свідченням А. Середницького, тематично пов'язана з Україною. Це «Осінній бенкет» (1917), «Місяць сходить» (1925), «Біля Говерли» (1926), «Іларій, син бухгалтера» (1923), «Книжка моїх спогадів» (1957), «Слава і хвала» (1956), «Червоні щити» (1959), «Станіслава Висоцька та її Київський театр» (1963) та ін.

Особливо відзначено місце, яке посідає у творчості польського письменника образ Києва.

Ключові слова: *польська україністика, українська полоністика, компаративізм, Україна, Київ, поезія, проза, переклад.*

Інформація про автора: *Радишевський Ростислав Петрович, доктор філологічних наук, професор, академік НАН України; Назарець Віталій Миколайович, доктор філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури та методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка.*

Електронна пошта: *rostyslav.r58@gmail.com; azarets1@ukr.net*

Rostyslav Radyshevskyi
Vitalii Nazarets

CONTACT-GENETIC CONNECTIONS OF J. IWASZKIEWICZ WITH UKRAINE IN THE CRITICAL RECEPTION OF A. SEREDNICKI

Abstract. *This article is dedicated to an analysis of the multifaceted spectrum of Jarosław Iwaszkiewicz's biographical and creative connections with Ukraine, as well as their reflection in A. Serednicki's literary-critical reception.*

It is noted that the study of Polish-Ukrainian literary ties in contemporary Ukrainian comparative literature is one of the highest priorities, particularly in view of the centuries-long creative interactions between the two neighbouring nations, as well as their shared history and culture.

It is established that the works of J. Iwaszkiewicz have consistently been the focus of attention for both Ukrainian and Polish literary scholars; amongst the latter, a significant role is played by the research of A. Serednicki—a philologist, writer, educator and translator well-known in both neighbouring countries—who most often wrote under the literary pseudonym Antin Verba.

The Polish Ukrainianist devoted several separate studies to J. Iwaszkiewicz's literary activity and his creative ties with Ukraine: "Son of the Ukrainian Land" (1964), "Yaroslav Ivashkevych" (1974), "Yaroslav Ivashkevych" (1984), "Kyiv in the Life and Work of Yaroslav Ivashkevych" (1998), and also discussed the subject in his other works: "Cooperation of Poles with the Press Organs of the USKT" (1979), "The Literary Polish Section of "Nashe Slovo" up to 1980" (1984), "Yevhen Samokhvalenko" (1986), "Yevhen Malaniuk and Polish Writers" (1994), "T. Shevchenko's Contacts with Poles" (1996) and others.

It is noted that A. Serednicki personally knew the writer, and in his literary-critical analyses of Shevchenko's work, he primarily highlighted various cultural and historical aspects of the writer's interest in the interactions between Ukrainians and Poles — as reflected in his works — at different stages of their shared history.

This article, drawing on A. Serednicki's critical analysis, examines J. Iwaszkiewicz's literary responses to the poetic and translational work of the Ukrainian poets T. Shevchenko, Y. Malanyuk, M. Bazhan, M. Rylskyi and Y. Samokhvalenko.

According to A. Serednicki, a significant proportion of J. Iwaszkiewicz's literary works are thematically linked to Ukraine. These include "The Autumn Banquet" (1917), "The Moon Rises" (1925), "Near Hoverla" (1926), "Ilarii, the Accountant's Son" (1923), "The Book of My Memories" (1957), "Glory and Praise" (1956), "Red Shields" (1959), "Stanisława Wysocka and Her Kyiv Theatre" (1963) and others.

Particular note is made of the significance of the image of Kyiv in the Polish writer's work.

***Key words**: Polish Ukrainian studies, Ukrainian Polish studies, comparative studies, Ukraine, Kyiv, poetry, prose, translation*

***Information about author:** Rostyslav Radyshevskyi, Doctor of Philology, Professor, Member of the National Academy of Sciences of Ukraine; Vitalii Nazarets, Doctor of Philology, Associate Professor in the Department of Ukrainian Language and Literature and Teaching Methods at the Taras Shevchenko Kremenets Regional Academy of Humanities and Education.*

***E-mail:** rostyslav.r58@gmail.com; azarets1@ukr.net*

Rostysław Radyszewśkyj
Witalij Nazarec

ZWIĄZKI KONTAKTOWO-GENETYCZNE J. IWASZKIEWICZA Z UKRAINĄ W KRYTYCZNEJ RECEPCJI A. SEREDNICKIEGO

Abstrakt. *Artykuł poświęcony jest analizie różnorodnego spektrum powiązań biograficznych i twórczych Jarosława Iwaszkiewicza z Ukrainą, a także ich odzwierciedleniu w recepcjach literacko-krytycznych A. Serednickiego.*

Zaznaczono, że badania nad polsko-ukraińskimi powiązaniami literackimi stanowią w współczesnej polskiej komparatystyce jeden z priorytetowych obszarów zainteresowań, zwłaszcza ze względu na wielowiekowe relacje twórcze między dwoma sąsiadującymi narodami, wspólną historię i kulturę.

Stwierdzono, że twórczość J. Iwaszkiewicza nieustannie znajdowała się w polu zainteresowań zarówno ukraińskich, jak i polskich literaturoznawców, a wśród tych ostatnich dużą rolę odgrywają badania dobrze znanego w obu sąsiednich krajach filologa, pisarza, pedagoga i tłumacza A. Serednickiego, który najczęściej posługiwał się pseudonimem literackim Antin Werba.

Polski ukraiinista poświęcił kilka odrębnych opracowań działalności pisarskiej J. Iwaszkiewicza oraz jego twórczym powiązaniom z Ukrainą: "Syn ziemi ukraińskiej" (1964), "Jarosław Iwaszkiewicz" (1974), "Jarosław Iwaszkiewicz" (1984), "Kijów w życiu i twórczości Jarosława Iwaszkiewicza" (1998), a także poruszał ten temat w innych swoich pracach: "Współpraca Polaków z organami prasowymi USKT" (1979), "Polonistyka literacka w czasopiśmie »Nasze Słowo« do 1980 r." (1984), "Jewhen Samochwałenko" (1986), "Jewhen Malaniuk i pisarze polscy" (1994), "Kontakty T. Szewczenki z Polakami" (1996) i inne.

Wskazano, że A. Serednicki osobiście znał pisarza, a w swoich literaturokrytycznych analizach jego twórczości podkreślał przede wszystkim różne kulturowo-historyczne aspekty zainteresowania pisarza kwestiami wzajemnych kontaktów Ukraińców i Polaków na różnych etapach ich wspólnej historii, odzwierciedlonymi w jego dziełach.

W artykule, odwołując się do krytycznej analizy A. Serednickiego, zbadano literackie opinie J. Iwaszkiewicza na temat twórczości poetyckiej i tłumaczeniowej ukraińskich poetów: T. Szewczenki, J. Malaniuka, M. Bażana, M. Rylskiego i J. Samochwałenki.

Znaczna część dzieł literackich J. Iwaszkiewicza, jak wskazuje A. Serednicki, jest tematycznie związana z Ukrainą. Są to: "Jesienna uczta" (1917), "Księżyc wschodzi"

(1925), "W pobliżu Goverli" (1926), "Ilarij, syn księgowego" (1923), "Książka moich wspomnień" (1957), "Chwała i cześć" (1956), "Czerwone tarcze" (1959), "Stanisława Wysocka i jej kijowski teatr" (1963) i inne.

Szczególnie podkreślono miejsce, jakie w twórczości polskiego pisarza zajmuje obraz Kijowa.

Słowa kluczowe: *polska ukrainistyka, ukraińska polonistyka, komparatystyka, Ukraina, Kijów, poezja, proza, tłumaczenie.*

Nota o autorze: *Rostysław Radyszewśkyj, doktor nauk filologicznych, profesor, członek Narodowej Akademii Nauk Ukrainy; Witalij Nazarec, doktor nauk filologicznych, docent na katedrze języka i literatury ukraińskiej oraz metod ich nauczania w Kremienieckiej Akademii Humanistyczno-Pedagogicznej im. Tarasa Szewczenki.*

E-mail: *rostyslav.r58@gmail.com; azarets1@ukr.net*

Постановка проблеми. Творчі взаємоконтакти польської та української літератур мають довготривалу історію, початок якої сягає ще XV ст. і, не втрачаючи напрацьовані, а згодом вже й усталені традиції, триває й по сьогоднішній день. І це зрозуміло, адже Україну та Польщу об'єднують не лише багато в чому схожі літературні пріоритети й зацікавлення, але й багатовікова спільна історія, щоправда, сповнена на багатьох її відтинках трагічних непорозумінь та суперечностей, але, зрештою фіналізована станом на сьогоднішній день цілковитим порозумінням та єдністю перед обличчям спільної загрози для нас з боку віковічного ворога поляків та українців — Росії, з її беззупинними в історичному часі імперськими зазіханнями на територіальну цілісність наших держав.

З числа польських письменників різних століть можна пригадати багатьох, які активно комунікували з українською літературою. Серед них на особливу увагу заслуговує творча постать великого друга України, визначного польського письменника XX ст. Ярослава Івашкевича.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість визначного польського письменника, звісно, не залишилась без уваги українських літературознавців: Д. Павличко «Уклін Ярославу Івашкевичу» (Павличко, 1979), «Уранія — його сестра і муза. Два дні з Ярославом Івашкевичем. Діалог майстрів» (Павличко, 1988); Г. Вервес «Ярослав

Івашкевич. Літературно-критичний нарис», (Вервес, 1985); Р. Радишевський Вступна стаття у книзі «Івашкевич Я. Поезії» (Івашкевич, 2000, вступна стаття Р. Радишевського), стаття у підручнику «Нарис польської літератури» (Радишевський, 2019).

Серед польських літературознавців, які приділили особливу увагу дослідженню творчості Я. Івашкевича, зокрема у контексті його творчих зв'язків з Україною, в першу чергу слід назвати ім'я одного із найбільш значних польських україністів-філологів ХХ ст. Антіна Середницького. Творчим здобуткам Я. Івашкевича він присвятив кілька окремих розвідок: «Син української землі» (1964), «Ярослав Івашкевич» (1974), «Ярослав Івашкевич» (1984), «Київ у житті і творчості Ярослав Івашкевича».

Крім того про культурні взаємозв'язки польського письменника з українською літературою А. Середницький говорив й у багатьох інших своїх літературознавчих розвідках: «Популяризатори української літератури в ПНР» (1966), «Співробітництво поляків з пресовими органами УСКТ» (1979), «Літературна полоніка «Нашого слова» до 1980 р.» (1984), «Євген Самохваленко» (1986), «Євген Маланюк та письменники Польщі» (1994), «Контакти Т. Шевченка з поляками» (1996) та ін.

Мета розвідки полягає у тому, щоб проаналізувати спектр біографічних та творчих взаємозв'язків Ярослава Івашкевича з Україною, а також їх відзеркалення у літературно-критичних рецепціях А. Середницького.

Виклад основного матеріалу. Антін Середницький, який найчастіше оприлюднював свої літературно-критичні розвідки під псевдонімом Антін Верба, добре знаний у філологічній спільноті як палкий прихильник України, її культурно-історичних здобутків, як дослідник, перекладач та популяризатор кращих досягнень української літератури в Польщі. Літературним досягненням українців польський дослідник присвятив близько двох тисяч коротких дописів або повноцінних літературознавчих розвідок, розміщених на сторінках україномовних часописів «Український календар», «Наша культура» та ін., в яких він був не тільки автором, але й літературним редактором. Контакти польської та української літератури А. Середниць-

кий простежує у широкому хронологічному діапазоні, починаючи від XV ст. й до наших днів, згадуючи творчі постаті майже усіх видатних українських письменників та їхні творчі взаємозв'язки із польським письменством. Окрему увагу літературознавець приділяв й творчості тих польських письменників, які у своїх творах зверталися до теми України й підтримували безпосередні зв'язки з її митцями.

Одне з чільних місць серед них посідає творча постать видатного польського письменника XX ст. Ярослава Івашкевича, який не тільки народився в Україні, де проминули роки його дитинства та юності, роки навчання, але й усією своєю творчістю був нерозривно з нею пов'язаний, постійно згадуючи про неї у своїх художніх, публіцистичних та мемуарних творах.

Я. Івашкевич народився 1894 р. в Кальнику на Вінниччині. Вчився в Київському університеті на юридичному факультеті. Одночасно він закінчив у Києві консерваторію.

Літературну діяльність Я. Івашкевич розпочав 1915 р. В 1918 р. він виїхав до Варшави, де брав участь у праці редакцій літературних газет, працював у Сеймі, а згодом на дипломатичних постах в Бельгії та Данії.

З 1928 р. Івашкевич жив у Ставіську біля Варшави. Під час окупації письменник організував тут допомогу письменникам, музикантам і акторам.

Після визволення Івашкевич редагував у Познані «Życie literackie» і «Nowiny literackie» в Варшаві. З 1935 р. він редактор літературного місячника «Twórczość». З 1952 р. — посол до Сейму, а з 1959 р. — голова Спілки польських письменників.

Івашкевич відомий також як громадський діяч. Він перший голова польського Комітету захисту миру і член Всесвітнього комітету захисту миру.

А. Середницький не лише писав про Я. Івашкевича, але й знав його особисто, упродовж багатьох років підтримував з ним дружні та професійні стосунки. Польський письменник неодноразово розміщував свої літературні та публіцистичні матеріали на сторінках редагованих А. Середницьким часописів «Українського календаря» та «Нашої культури». Зокрема, після подорожі до Києва 1958 р. в «Нашій культурі» він опри-

людднив свої враження і спостереження, в яких стверджував, що «види в Києві на Дніпро належать до найкращих у світі». У тому ж часописі у 1960-му році були надруковані враження Я. Івашкевича з «Прогулянки по Дніпру». Це захоплення українською землею було підсилене звітом з Шевченківських святкувань «У Києві та інших містах» («Наша культура», 1964), який було передруковано з тижневика «Жицє Літерацкє».

У зв'язку з 70-річчям Я. Івашкевича А. Середницький, за його словами, провів з ним «милу зустріч» у редакції журналу «Творчість». Найперше, чим поцікавився журналіст, було питання про його зв'язки з українськими письменниками. Я. Івашкевич з числа багатьох українських письменників виділив насамперед творчі постаті Т. Шевченка, Б. Лепкого, М. Рильського, П. Тичини, А. Бажана, О. Корнійчука, Д. Павличка та ін. «Дуже цікаво вияснив поет причину, чому сьогодні в польській літературі далі існує «українська школа». — Розповів журналісту польський письменник. — Хто раз зустрівся з таким чарівним краєм, як Україна, той його ніколи не забуде. Крім того, немале значення має братнє сусідство, все тісніші культурні зв'язки та довгі літа спільної історії. З радістю треба наголосити на тому, що в цих взаєминах любов поборола ненависть.

Прощаючись, я побажав достойному ювілярові довгих років життя, творчих шедеврів та все кращих успіхів у боротьбі за мир і любов між народами» (Верба, 1964, с. 7).

А. Середницький написав рецензію на публікацію творів Я. Івашкевича української мовою, на яку письменник відгукнувся словами вдячного листа:

«Szanowny i Drogi Redaktorze!

Bardzo serdecznie dziękuję za przesłanie numeru «Naszego Słowa» z pięknym i bardzo dla mnie wzruszającym artykułem Antona Werby... Tak dużo jest w tym artykule i tyle moich myśli wyrażono, że poprostu płakać mi się chciało czytając, tak właśnie sobie wyobrażałem wartość moich uczuć i tak bardzo mnie cieszy to zrozumienie ze strony Werwesa, Pawłyczki, Pana.

Bardzo serdecznie raz jeszcze dziękuję i pozostaję oddany

Jarosław Iwaszkiewicz» (Верба, 1984, с. 59).

Значна частина художніх творів Я. Івашкевича, за свідченням А. Середницького, тематично пов'язана з Україною. Це «Осінній бенкет» (1917), «Місяць сходить» (1925), «Біля Говерли» (1926), «Іларій, син бухгалтера» (1923), «Книжка моїх спогадів» (1957), «Слава і хвала» (1956), «Червоні щити» (1959), «Станіслава Висоцька та її Київський театр» (1963), «Весілля пана Бальзака», «Слава і хвала» (1960) та інші.

У творі «Осінній бенкет» сказано, що «українська земля сповнена фруктами і чорнокнижництвом». В цьому ж творі автор говорить, що український народ «темний та попами і панами одурманений», але вже в інших творах він вказує на красу того ж народу і його боротьбу за волю.

У повісті «Місяць сходить», дія якої відбувається на українських землях, автор зазначає красу української природи: «...немає нічого розкішнішого від подільсько-українського села, яке розсілось серед зелених горбків і ярів завжди над дзеркалом ставу, серед зелені незчислених садів і городів» (Верба, 1964, с. 6).

У нарисі «Біля Говерлі» описує чарівність східних Карпат, а особливо красу гуцулів: «Увесь цей кольоровий натовп сповнений гумором, з доброю вдачею, темпераментом, насичений почуттями, заплутаний у трагічні конфлікти... Музику мають чудову, а танець надзвичайний, — пише автор. — Сама Гуляницька не змогла б так чудово відтворити мелодії гарного танцю, який звуть арканом, як це робив молодий гуцульський пастух» (Верба, 1964, с. 6).

У романі «Слава і хвала», аналізу якого А. Середницький присвятив статтю «Роман про період революції на Україні» Я. Івашкевичем висловлена негативна оцінка господарювання польської шляхти в Україні й змальовано, як українське селянство виганяє шляхту, а в її палацах влаштовує школи.

«Один з героїв романа Спихала, — пише А. Середницький, — так оцінює боротьбу польської шляхти за українські землі: "Нашим панам хотілось України. Таких прибутків, як українські маєтки, жодна земля в Польщі не давала і давати не могла. Трудно було позбутися наших колоній. Інші шукали їх за морями. А тут під боком була земля, що пливе медом і молоком".

На нарікання Юзя, що народ хоче вигнати шляхту з України, розумний Януш відповідає: "Вже вигнали, чи не бачиш, що це генеральне банкруцтво? Боронимось тільки для того, щоб вернутись до Варшави. Після трьохсотрічних зусиль, обскубані вертаємося до первісного лігва".

Я. Івашкевич в своєму романі пише і про Центральну раду, про Петлюру, німецьких окупантів та про перемогу більшовицької революції» (Верба, 1969, с. 56).

«Його роман, — приходить зрештою до висновку критик, — є доказом вірного розуміння інтересів українського народу, доказом того, що між польським і українським трудовим народом немає причин до ворожнечі. Недаром його позитивний герой Януш Мишинський на стремління Юзя Ройського до виконання невірно зрозумілого обов'язку щодо Польщі іронічно відповідає: "Тому завтра будемо стріляти в українських селян"... Оце й є одне з наймудріших положень філософії Івашкевича в романі. Хто хоче діяти на користь своєї батьківщини, ніколи не повинен цього робити коштом кривди інших народів, бо скоріше чи пізніше та кривда обернеться проти її зачинателів» (Верба, 1963, с. 10).

Звертався до теми України, за спостереженнями літературознавця, Я. Івашкевич й у своїх поетичних творах. У поезії «До К. Шимановського» автор з'ясовує значення України для творчості обох друзів:

> Ona to, Ukraina, pieśń przeszła i przyszła,
> Ten cmentarz Żółkiewskiego, ziemia Samuela,
> Odezwała się do nas w dni naszych zaraniu
> I takim pianiem graniem do duszy nam wnikła,
> Że jeszcze teraz echem co wiosna w nas śpiewa (Serednicki, 1998, s. 46).

В поезії «Мої сестри» згадується українська земля та чарівність її Йорданських свят.

Як відзначає дослідник, у своїх творах Я. Івашкевич використовував українську мову в діалогах, у цитуванні приказок, прислів'їв та пісень.

Велике значення у розвитку українсько-польських літературних стосунків письменник надавав творчій діяльності української школи польського романтизму. У промові на Конгресі польської культури 1966 р., висловивши глибоку шану українській землі, українській літературі та польсько-українському співробітництву, Я. Івашкевич стверджував: «Прикладом такого, гідного подиву культурного співробітництва є історія взаємного впливу польської і української культур. Це єдиний приклад у світі, коли в одній країні виникає літературна школа названа від імені іншого народу. У Німеччині немає в поезії французької школи, ані в Італії німецької школи. Ми в Польщі маємо українську школу в поезії, та ще й з таким поетичним титаном на чолі, як Ю. Словацький» (Верба, 1976, с. 7).

До теми України Я. Івашкевич звертався не лише у своїх художніх творах. Його зв'язки з Україною, за свідченням А. Середницького, були обумовлені також численними особистими контактами з українськими письменниками, увагою до української літератури загалом й, зокрема до її перекладацької діяльності. «Він ставиться з великого любов'ю до землі, на якій народився. — Зауважує А. Середницький. — Івашкевич у післявоєнні роки кілька разів відвідував Україну, де є могила його батька. Він встановив дружні зв'язки з М. Рильським, М. Бажаном, П. Тичиною, О. Корнійчуком та іншими українськими письменниками. У книгозбірці Івашкевича є твори Тичини, Рильського, Вервеса, Дмитерка, Павличка, Бажана. Серед них також "Антологія української поезії" та українські переклади творів А. Міцкевича, Ю. Словацького і Ю. Тувіма» (Верба, 1974, с. 12).

А. Середницький називає Я. Івашкевича останнім продовжувачем в польській літературі тієї течії, яку називають українського школою: «Він останній з найвидатніших представників української школи в польській літературі, представників, що виросли над Дніпром, полюбили Київ, українські степи і небо. І з любов'ю вже після війни Івашкевич відвідував Україну — Кальник, Іллінці, Дашів, Умань, Київ. Як свідчить Д. Павличко письменник "всю дорогу захоплювався українськими краєвидами: він був зворушений образом подільського сучасного села, дбайливо обробленими ланами, що їм нема краю, сучасними будинка-

ми на пагорбах серед ще не розквітлих, але вже забрунькованих і ледь-ледь прозеленілих садів, ставами, що в долинах Поділля виблискували чистою водою, в якій видно сині небеса, сліпучо-білі хмари, глибини лагідного світла". Все це "увійшло в душу польського письменника і постійно там світить, як материнська ласка"» (А. В., 1984, с. 130).

Польський письменник неодноразово у своїх публічних виступах та літературних публікаціях засвідчував свою незмінну любов до України, яку вважав не лише своєю батьківщиною, але й місцем «найкращих, найчарівніших мрій»: «Навряд чи треба багато говорити про мою глибоку відданість Україні, бо Україна — батьківщина моя», — заявив Ярослав Івашкевич в інтерв'ю для київського журналу «Всесвіт» (№ 4, 1960).

«З Україною пов'язане моє дитинство, юність, роки навчання в Києві. І зараз, живучи у Варшаві, я часто звертаюсь думками і почуттями до землі, на якій народився, думаю про Україну, про її великий народ, про її літературу».

Це правда. Україна в творчості Ярослава Івашкевича займає важливе місце. Це країна його найкращих, найчарівніших мрій. Розповідаючи по Варшавському радіо про свою подорож в Україну в 1958 р., Івашкевич з великим зворушенням сказав: «...Це ж земля, де я народився, земля, яка мене сформувала... На Україні я також дозрів як письменник з усіма своїми вартостями й недоліками» (Верба, 1964, с. 6).

Київські письменники і видавці, за свідченням А. Середницького, прагнули віддячити Івашкевичу. Його твори з'являлися в часописах «Всесвіт», «Вітчизна», «Літературна Україна», «Україна» і «Радянська культура». В 1966 році у видавництві «Дніпро» вийшов друком його роман «Хвала і слава». Це ж видавництво опублікувало його «Новели» (1974), а у 1979 році вибіркові поезії, оповідання і романи під назвою «Твори» зі вступною статтею Д. Павличка. Крім того, поезію Я. Івашкевича перекладав і публікував у часописі «Всесвіт» (1974) М. Бажан. Перекладав поетичні твори польського письменника й Д. Павличко.

Григорій Вервес опрацював і видав критично-літературний нарис про Івашкевича, який вийшов в «Чительнику» 1979 року у польському перекладі Тетяни Голинської. Члени місцевої ради Києва назвали

одну із вулиць іменем Ярослава Івашкевича. На початку вулиці помістили табличку з портретом письменника і текстом: «Вулиця названа на честь відомого письменника і суспільного діяча Ярослава Івашкевича (1894–1980)».

Серед численних пріоритетів зацікавлень Я. Івашкевича українським письменством слід виділити творчі постаті Т. Шевченка, Є. Маланюка, М. Бажана, М. Рильського, Є. Самохваленка.

Серед творчих здобутків української поезії XIX ст. Я. Івашкевич найбільше цінував творчість Тараса Шевченка. Окремої статті про українського поета автор не написав, але вагомість його творчості підкреслював неодноразово. На урочистих зборах у Варшаві, присвячених 150-м роковинам з дня народження Тараса Шевченка, польський письменник сказав такі слова про українського поетичного генія: «Тарас Шевченко був виразником долі і недолі українського народу. В його творчості промовив голос народу, якого він так довго був позбавлений. У поезії Шевченка прозвучали основні риси українського народу — любов і туга за волею, цей вітер від степу і Чорного моря; цей єдиний на світі краєвид, краєвид чудесних рік і надзвичайно урожайних ланів і садів та городів...

Пам'ять про Тараса Шевченка польський народ зберігає, як пам'ять когось близького. Його свято — також наше свято (Верба, 1984, с. 59).

У статті «Українська тематика в художній літературі народної Польщі» А. Середницький зазначив польських друзів Т. Шевченка, які брали участь у відзначенні шевченківських ювілеїв у 1961 і 1964 роках: «Слободнік та Івашкевич читали доповіді на урочистих зборах у Варшаві. Виступаючи 9.III.1964 р. на урочистому святі в Палаці культури і науки у Варшаві, Івашкевич висловив свою любов і пошану до Кобзаря за те, що він оспівував стремління людей до волі, приязні та миру. А у своєму виступі на Міжнародному форумі 1964 р. в Києві Івашкевич назвав творчість Шевченка прологом до нових, ясніших днів. Про величаві святкування ювілеїв Шевченка в Києві звітували Пєнтак у 1961 р. («НК» 1961, № 4) та Івашкевич («Жицє літерацке», 1964 № 27). Виступаючи в Моринцях, Івашкевич захоплювався музеями, пам'ятками культури, школами, будинками культури, які побу-

довано в усіх селищах, через які проїжджали учасники Міжнародного форуму» (Верба, 1975, с. 5).

Підкреслюючи вагомість шевченківського слова для поляків, А. Середницький цитував думку Я. Івашкевича: «Ми знаємо, яким другом поляків був Т. Шевченко, скільки він мав друзів серед нас. Ми знаємо, що ця дружба була не тільки теоретичною дружбою, вона була далека від омани. Це була дружба серця, і ми серцем відповідаємо на неї... Ми дивимося на Шевченка і на його творчість, як на пролог, пролог світлих нових днів. Велику відповідальність покладено на нас — письменників сучасної Європи. Ми багато чого повинні зробити і Шевченко, який любив усіх людей, хотів, щоб усі народи жили в мирі, який проповідував це у своїх чудових віршах — повинен стати взірцем для наших починань» (Верба, 1984, с. 58).

У статті «Євген Маланюк і польські письменники» А. Середницький пише про довготривалу у часі приязнь, яка довгі роки пов'язувала Я. Івашкевича з відомим українцем, поетом вимушеної еміграції Є. Маланюком. Вони неодноразово зустрічалися у Варшаві, Подкові Лесній та в чеській Празі. Інколи сім'я українського поета гостювала в садибі польського письменника в Ставиських.

Я. Івашкевич написав зворушливий вірш на честь свого українського друга «Прага» — Євгенові Маланюкові»:

Praga
Jewgenowi Malaniuku
Wracamy z przyjacielem po przepitej nocy,
Zimno nam. Na ulicach pusto i wieje
Wiatr po tej nierodzonej, choć nie obcej ziemi.
W głowie huczy jeszcze płomieniste wino.
Lecz na cóż nam przyszło, spotkany poeto,
By wierne wiersze mówić szmerliwsze od wiatru,
Uderzyć w język brzmiący jak słowika tchnienie,
W zapomniane wyrazy ukraińskiej movy?
Ta mova tak muzyczna dlia mnie jest i drzemna,
Słychać w niej brzęki stepu i kolebek skrzypy?

Co kołysały mężów jak my zabłąkanych,
I staw ogromny gęśi, i cmentarz i krzyże,
I bodiaki w niej pachną, i duma w niej dzwoni,
I młodość, i szerokość, i dola, i wola…
Wshystko to, co nas w przestrzeń goni z wąskiej ziemi,
Wshystko to, co z braterskim wiązało się krajem.
Zbyt wiele śmy kochali ten obszar wolności,
Step pełniejszy od morza i od gór szczytniejszy.
Porzućmy więc wątpenia, cenny przyjacielu,
Nie my, to nasze wnuki wrócą w głąb futorów.
My w cieniu drzew jesiennych, a oni w zielonych
Pojdą, jak my idziemy, w złotych kopuł cieniu.
I dziwić śię nie będą, wiesz, że kiedyś żyli,
Ci, którzy nad nienawiść — przełożyli miłość
(Serednicki, 1994, s. 67).

У відповідь Маланюк створив поезію «До Ярослава Івашкевича»:

Землякові Ярославу Івашкевину
Краків.
Сурма Мар'ятського костьолу —
Співуча скарга в далечінь,
Згасає денне сяйво здолу і вище переходить тінь.
В Сукєніцах, у Чарторийських
Минуле дивно ожива:
З полотен сходить сиве військо,
Звучать заржавілі слова,
Ніч поглинає, ніби води,
І Краків майорить на дні.
/…/
Прага.
Тут мешкав Фавст. Хрестилися мечі,
Доба точила кров епічних воєн, —
Він викликав Мефіста уночі

Серед реторт — алхімік, а не воїн.
Руїн революційних ураган
Хитав шпилями всіх земних верховин.
І — вже гуде органом ураган:
Наполеона змінює Бетховен,
Щоб в нервах диригентської руки
Тримать музику епохально-гулку,
Житійні споживаючи роки
В прозорій тиші празького провулку
(Маланюк, 2005, с. 178).

У бібліотеці Я. Івашкевича в Ставіску збереглися книжки Маланюка з авторськими написами. Наприклад, на аркуші своїх віршів в перекладі Яструмбца — Козловського «Степова Еллада» український поет написав «Дорогому /Ярославу/ Євген 17. IV.1936». У «Вибраних поезіях» (Львів, 1943) Є. Маланюк розмістив присвяту: «Старому приятелеві Ярославу Івашкевичу на спогад апокаліптичних років 10. IV. 1994», під якими мав на увазі роки гітлерівської окупації. «У Музеї Ярослава Івашкевича, — свідчить А. Середницький, — збереглися дві сторінки від Маланюка з лютого 1930 року. В одній, написаній з Моравії українською мовою, поет звертається до польського письменника сердечним зверненням «Любий друже», а закінчує картинку словами: «Цілую тебе і руку твоєї дружини. Твій Євген». На другій сторінці, написаній польською мовою, Маланюк використав звернення «Дорогий Пане Ярославе». Він надіслав в ній нову версію строф його вірша. Ці сторінки свідчать про сердечні зв'язки між поетами» (Serednicki, 1994, s. 69).

Ще однією важливою постаттю в українських зацікавленнях Я. Івашкевича, за спостереженнями А. Середницького, був М. Бажан, який у своїх статтях не раз популяризував у Польщі досягнення української літератури.

З нагоди опублікування в Україні в 1959 р. «Вибраних творів» Ю. Словацького, за словами А. Середницького, Я. Івашкевич писав, «що український переклад "Фантазія" "викликає просто подив своєю

вірністю та гнучкістю. Створив його Микола Бажан, досконалий поет, майстер, якого володіння поетичною мовою та збагачування української мови досягає вершин саме у цьому перекладі. Тепер я і сам не знаю, що більше цінувати, чи цей, чи може, переклад "Беньовського" пера М. Рильського? Адже ж Рильський після лаврів, які здобув перекладом "Пана Тадеуша", додає до вінка своєї слави ще "один листок", перекладаючи "Беньовського". Знамените закінчення п'ятої пісні цієї поеми українською мовою звучить чудово» («Жицє Варшави» 24.IV. 1960) (Serednicki, 1999, s. 11).

У вступному слові до польського перекладу книги М. Бажана «Міцкевич в Одесі» Я. Івашкевич зазначив, що твори М. Бажана відзначаються досконалістю форми, багатством лексики, а над усе великою культурою.

У іншій статті А. Середницького, де, зокрема йдеться про польськомовні переклади творів Я. Івашкевича М. Бажаном, автор наводить й особистий відгук про українського поета його польського колеги: «Цей особливий тон, подібний до дзвону української ліри і речитативу лірника не є абичим ненавмисним, сентиментальним або швидкоплинним. У віршах Бажана звучить як осмислена історіософічна концепція, що приймає долю України разом з усіма "вітрами зі Сходу", але з відчуттям міцного зв'язку з культурою Заходу. Вірші про скульптури Мікеланджело такі ж зворушливі, як і вірші про Одіссея» (Serednicki, 1998, s. 46).

Високо шанував Я. Івашкевич поетичну творчість й особливо перекладацьку діяльність М. Рильського. Про це зазначає А. Середницький у статті «Рецепція творчості Максима Рильського в Польщі» (1986). Про перекладацьку майстерність українського поета неодноразово говорив й сам Я. Івашкевич, зокрема у своїх «Розмовах про книжки» (1960) та в публікації на сторінках газети «Жицє Варшави» (1965), присвяченій М. Рильському. Польський письменник, за словами А. Середницького, відзначив не тільки досконалість перекладу «Пана Тадеуша», але також «Беньовського» Ю. Словацького та творів Тувіма. З великим визнанням зустрів Я. Івашкевич збірку віршів М. Рильського польською мовою.

Про те, з якою глибокою шаною відгукувався польський письменник про свого українського колегу А. Середницький говорить у статті «Ярослав Івашкевич про Максима Рильського» (1965), де він підібрав низку відповідних красномовних висловлювань польського письменника: «Дивний народ поляки. Займаються тисячами проблем — чужими й далекими від нас справами. А не бачимо й не задумуємося над найближчими. Одним з найближчих нам літературних явищ був, без сумніву, Максим Рильський, і тільки польський дослідник може обміряти весь об'єм польської спадщини цього великого українця» (Середницький, 1965, с. 8).

Далі Я. Івашкевич говорить про глибокі й суттєві зв'язки Максима Рильського з польською культурою і поезією, про їх вплив на творчість і індивідуальність Рильського, що саме й робить його, на думку автора, таким близьким полякам. Відзначає письменник і надзвичайну, ще з раннього дитинства, зацікавленість українського поета польською літературою, художніми образами з творів Міцкевича та Словацького. «Зрештою літературні впливи не найважливіші. — констатує Я. Івашкевич. — Існують глибші зв'язки Рильського, питання польсько-українських відносин весь час свердлять його свідомість. Ця справа хвилює його вічно, інколи навіть змушує підвищувати голос, щоб заглушити певні сумніви. Рильський — це витончена й складна натура, він аж проситься, щоб ним зайнявся якийсь польський нарисовець. Може краще М. Рильським, ніж М. Прустом, у якого про Польщу була дуже туманна уява… Під кінець життя поет дійшов до чудових віршів останньої епохи, епохи "третього цвітіння". Здобутки його поетики створили ґрунт для розквіту, який зараз переживає українська поезія» (Середницький, 1965, с. 8).

Після звістки звістки про смерть Рильського 24 липня 1964 року Я. Івашкевич передав редакції «Літературної газети» по телефону такі слова: «Ми втратили великого друга польської літератури та культури. Польща не забуде свого почесного доктора Ягеллонського університету» (Serednicki, 1986, s. 607).

Товаришував Я. Івашкевич також і з україномовним польським поетом та відомим перекладачем Євгеном Самохваленком, який

друкувався під псевдонімом Євген Сіромаха. Я. Івашкевич написав зворушливий відгук на збірку його віршів «Паралелі». У листі до автора збірки письменник зазначав: «Дорогий Колего! Сердечно дякую за присланий зшиток з віршами. Прочитав я їх усі з великою приємністю та зі сповненим добрим почуттям серцем. Так мило знайти в братній українській мові щирі та добрі тони, що помагають у найтруднішій побудові — порозумінні між нашими двома трагічними народами» (Середницький, 1986, с. 268).

Свої враження та спогади від мандрівок різними місцевостями України залишило чимало польських митців: Я. Дзярновська «Моя подорож по Україні» (1959), М. Варненська «Над берегами Росі» (1961), Я. Бжоза «Хвилини споминів» (1964), Т. С. Грабовський «З моїх спогадів» (1965), С. Друждж-Сатановська «Спогади з часів перебування на Північній Волині» (1965), В. Слободнік «Україна мого батька» (1967), Я. Вика «Спомини України» (1965) та ін.

Багато з цих нарисів стосуються безпосередньо відвідин їхніми авторами Києва — В. Слободнік «Київ» (1965) та «До київської кельнерки» (1965), Л. Лєвіна «Спогад з Києва» (1965), А. Штерн «Спогад про Київ та Миколу Бажана» (1967), Є. Загурський «Проїздом через Київ» (1968).

З поміж інших географічних місцевостей України, про які згадував у своїх творах Я. Івашкевич, Київ завжди мав для нього особливо важливе значення як місто, в якому пройшли його юнацькі та роки навчання, де відбувся його літературний дебют. Згадки про Київ містяться у багатьох нотатках польського письменника, опублікованих в різні роки на сторінках часопису «Наша культура»: «Після сорока років» (1958), «Україна — батьківщина моя» (1960), «Прогулянка по Дніпру» (1960), «В Києві та в інших місцях» (1964) та ін.

В останньому із зазначених нарисів Я. Івашкевич із захопленням писав про місто своєї юності: «Ця столиця — Київ — чарівна не тільки тим, що в ній збережені такі зворушливі спогади моєї молодості, як те, що я знайшов в ній старі місця — будинки і помешкання, де жив я і мої друзі, що зі стиснутим серцем я оглядав шкільні приміщення, до яких я ходив разом з друзями молодості. Це мої особисті

спогади і переживання, які нікого не повинні цікавити і дійсно нікого не цікавили. Київ чарівний як величезне місто, яке скоріше можна назвати гігантським парком, ніж понад мільйонним містом, повним різних установ, наукових, культурних і господарських центрів» (Середницький, 1964, с. 3).

Щирим київським симпатіям з боку Я. Івашкевича А. Середницький присвятив окрему, велику за обсягом статтю «Київ у житті і творчості Ярослава Івашкевича». Цю розвідку він розпочинає згадками про українську столицю у польській словесності найдавніших часів. Про «гарне місто на Дніпрі», свідчить автор статті, писали у своїх історичних працях «Хроніка і діяння князів або правителів польських» (XII ст.) Анонім Галл та «Польська хроніка славного Королівства Польського» (XV ст.) Ян Длугош.

Зокрема, як зазначає А. Середницький, «Галл пише про Київ як про «багатюще місто потужного руського королівства». Ян Длугош дав вже більш розлогий опис міста: «Руський князь Ярослав, перейшовши від воєнних до релігійних справ, створює в Києві різноманітні монастирі, не лише чоловічі, а й жіночі, будує багато костелів, потім з великим розмахом зводить Собор Святої Софії, накриваючи його вежі золотим покриттям. Натомість сам костел золотими і срібними посудинами, книгами і коштовними убраннями оснащує, оздоблює, прикрашає. Ставить врешті браму від Польщі, щоб показати свою і міста величність з якомога більшою і розкішною помпезністю і наказує її називати Золотими воротами, тому що її ворота золотими формами, а вершину позолоченим покриттям оздобив» (Serednicki, 1998, s. 43).

Особливу увагу Києву часів Київської Русі присвятив Мацєй Стрийковський у «Хроніці польській, литовській, жмудській та всієї Русі» (1582), а пізніше багато польських істориків, мемуаристів, прозаїків та поетів. Існували навіть офіційні урядові описи Києва.

Велику увагу, яку приділив Києву Я. Івашкевич, автор статті закономірно пояснює насамперед тим, що упродовж 1909-1918 років майбутній польський письменник жив у цьому місті, де відвідував гімназію, навчався на правничій і музичній спеціальностях, працював у театрі «Студія» Станіслави Висоцької, дебютував, як поет в мі-

сячнику «Перо» (1915). Упродовж 1916-1917 рр. у Києві Я. Івашкевич написав повість «Втеча до Багдаду» (1916) та збірку віршів «Октостихи» (1917). Івашкевич, констатує польський дослідник, покинув Київ у жовтні 1918 року. Він поїхав вже як сформована особистість не лише літературно і музично, але теж філософськи. Після довгої перерви письменник відвідував Київ в 1958, 1959, 1961, 1964 і 1977 роках.

Ще до від'їзду з Києва став письменник і свідком жахів, які чинили більшовицькі війська, що взяли місто в облогу. Про це він пізніше писав у «Книзі моїх спогадів»: «Чорна ніч накрила Київ, палали багато будинків, але це не роз'яснювало темряви. Артилерія все ще гриміла, падали снаряди то далі, то ближче… Ми вийшли на вулицю і побачили на ній першого більшовика в шапці з овчини зі стрічками гвинтівкових патронів, що висять навхрест на грудях, він рухався повільно, оглядаючись по сторонах… Місто було окуповане.. Лише потім ми дізналися, що перехожих, яких ми тоді зустрічали на вулицях на місці розстрілювали. Тоді вулиці дихали пустотою. Дроти трамвайних ліній лежали на тротуарах. Вибиті вікна і шиби чорніли в пустих домівках. Мешканців хтось ніби вимів звідти і все виглядало, як після потопу…» (Serednicki, 1998, s. 45).

Свої висловлювання про Київ Івашкевич збагачував у зв'язку з відвідуванням столиці України упродовж багатьох років. «У 1958 році, через сорок років письменник завітав до Києва. — пише А. Середницький. — Своїми враженнями він поділився із слухачами Польського Радіо. Сказав, що він побачив місто, яке тонуло у зелені. Зауважив, що Київ має найбільший процент зелені з усіх міст Європи. Найкращу його частину становлять парки. Види на Дніпро, на низькі острови Дніпра, види на Чернігівку невимовно гарні. Види в Києві на Дніпро належать до найкращих у світі. Письменник відвідав місця, в яких перебував у молодості, і де писав свої перші твори» (Serednicki, 1998, s. 48).

Виступаючи на міжнародному Шевченківському форумі 1961 р. у Києві, Я. Івашкевич говорив: «Дорогі слухачі! Мабуть, непотрібно говорити вам про те, з якими почуттями я виходжу на цю трибуну. Зворушення і страх душать мій голос; я маю доповідати у Києві, говорити про Тараса Шевченка. Київ — це місто моєї молодості, це місто, яке мене виховало, яке подарувало мені перше кохання і перші вірші,

під чарами якого я писав прозу і вірші, оточує мене роєм листя і обличь, яких вже немає (Serednicki, 1998, s. 53).

Дніпру і Києву чимало місця присвятив Я. Івашкевич також у й своїй художній творчості. У повісті «Іларій, син бухгалтера» (1923) він так славить столицю України: «О Києве, місто засмучене, городе, руйнований печенігами і татарами, своїми синами граблений, тисячу раз боліючий, тисячу раз сумуючий. Сумерки і дзвони над твоїми золотими куполами стали мені найкращим спогадом...

О старий, старий городе! Закутаний у зелень весняних вуалей, огорнутий садами і куполами, заслуханий у весняні дзвони, як же відійшов ти від мене в імлу, Києве високий. Пам'ятаєш, чи пам'ятаєш ти ще, добрий дідусю, того несміливого юнака, одягненого в чорний костюм? Він же волочився по твоїх садах, завжди сам, знеможений своєю тугою... Бузки, бузки лілові над Києвом, з Марійського саду, столітні хащі з Ботанічного фіолетові, темні, ясні, білі, викупані в крові моїх друзів. Сьогодні ось весна, надходить день вашого цвітіння, ясної радості, аромату, пушистості. Нема мене між вами. Жалію невимовно… » (Верба, 1964, с. 6).

Образи Києва містяться й у багатьох інших художніх творах Я. Івашкевича, зокрема «Місяць сходить» (1925), «Червоних щитах» (1934), «Славі і хвалі» (1956-1962) та ін. Наприклад, у романі «Червоні щити» письменник згадує про київську княжну Добронегу, дружину польського князя Казіміра Відновителя, про Вишеславу — дружину Болеслава II, про першу жінку Болеслава Кривоустого Здиславу з Києва, про Євдоксію — жінку Мєшка Старого і Олену — дружину Казіміра Справедливого.

Про Київ, його давню історію та сучасність, як зауважує А. Середницький, Я. Івашкевич згадує не лише у прозових, але й у багатьох своїх поетичних творах. Історичній давнині Київської Русі він присвячує вірш «Ярославові дочки»:

Далеко їм їхать!
Взявши Свічки, вирушають: Анна —
В Париж,
Настасья — до угрів,

В Норвегію — Лизавета.
Спинилися на порозі,
Дивляться пильно й відчайно.
Батьки кажуть в світ їм їхать:
— Києве зельний, прощай-но! (Івашкевич, 1979, с. 89).

У назві вірша «Поділ» автор віддзеркалює символічний образ одного з найдавніших історичних поселень на території Києва, де майже все нагадує йому про часи минулого. Автор повертається до історичних витоків Поділу, описує атмосферу, яка панувала там у стародавні часи Київської Русі:

Де хитрий перс-купець розхвалював обновку,
В долоню лущив перл, одкривши мушлі струк, —
Там балакун єврей краватки в'яже з шовку
Люб'язним порухом м'яких лискучих рук...
До лодей вікінгів тремкі стелились хвилі:
Грудь горда, лицарська, закута в криці блиск,
Жадою сповнилась — і, подолавши милі,
Намети край Дніпра поставив хтивий зиск...
(Івашкевич, 2000, с. 98).

У вірші «Липки навесні» поет звертається до іншої історичної частини Києва. Назва Липки походить з 1744 року, коли тут посадили липовий гай. Пізніше його зрубали, а місцевість перепланували, забудувавши маєтками знаті у стилі ампір:

Київ. Задума. Тутешній Сен-Жермен.
Пелюстки-сльози сіє вишневий білий трен...
Мелодія-вигнанка з старих садів рида.
Від міста лине гомін... життя врочистий вир...
Будиночки біленькі, принишкли, стиль ампір
(Івашкевич, 2000, с. 43).

Поезію «Круглоуніверситетське» поет адресує Станіславі Висоцькій, в київській театральній студії якої свого часу навчався:

Тут, стримана, короткозора,
Висоцька йшла повільно й гідно.
Було з-під куцого убору її стопу велику видно.
Як вмре, ніхто вже не відтворить
Ні посміху, ні слів, ні кроку
По вулиці, що суне вгору,
Снігами вкривана щороку.
Ніщо змінити тут не в силах, —
Я чую й досі, як тупоче,
Я бачу блиск зіниць стемнілих,
Блесть посміху, глибокі очі... (Івашкевич, 1979, с. 90).

Опис Маріїнського палацу (або Палацу Растреллі) у Києві міститься у вірші «Блакитний палац», в якому автор змальовує самого себе у епоху юнацьких років:

Хлопчик той був не без тями,
Хоч зовсім не відав світу, —
Не дав себе впхнути в яму,
Тож можна його зустріти (Івашкевич, 1979, с. 88).

Оцінюючи значення постаті та творчості Я. Івашкевича для зміцнення польсько-українських зв'язків, А. Середницький констатує: «Як заповіт звучать слова "Оди четвертої" в перекладі Д. Павличка:

Подумайте про щастя й свободу.
Бо тільки боротьбою за добро можна виграти добро,
і тільки приниженням зла можна добро вознести,
і тільки братерство народів може підняти на щоглу
велике, як світ, олімпійське знамено.

Все це залишилося ще в пам'яті живих, визріває у спогадах, або терпеливо чекає денного світла в затишних кореспонденційних папках у Ставіску та у розкинутих по світі папках українських адресатів» (А. В., 1984, с. 131).

Висновки. У статті проаналізовано біографічні факти життя Я. Івашкевича, пов'язані з Україною, його відгуки про поезію Т. Шевченка, а також його творчі взаємозв'язки з окремими українськими письменниками — Є. Маланюком, М. Бажаном, М. Рильським, Є. Самохваленком. Досліджено, яке місце Україна загалом і Київ, зокрема, посідали у публіцистичній та художній творчості польського письменника.

ЛІТЕРАТУРА

1. А. В. (1984). Ярослав Івашкевич. *Український календар*. Варшава, 130–131.

2. Середницький, А. (1964). Ярослав Івашкевич. В Києві та в інших місцях. *Наша культура*, 7 (75), 3.

3. Верба, А. (1963). Роман про епізод революції на Україні. *Наша культура*, 11 (167), 10.

4. Верба, А. (1976). Син українського степу. *Наша культура*, 2 (214), 7, 10.

5. Верба, А. (1964). Син української землі. *Наша культура*, 2 (70), 6–7.

6. Верба, А. (1969). Українiка в літературі народної Польщі. *Український календар*. Варшава, 52–57.

7. Верба, А. (1975). Українська тематика в художній літературі народної Польщі. *Наша культура*, 1 (201), 4–5.

8. Верба, А. (1984). Літературна полоніка «Нашого слова» до 1980 р. *Український календар*. Варшава, 57–62.

9. Верба, А. (1974). Ярослав Івашкевич. *Наша культура*, 2 (190), 12.

10. Середницький, А. (1986). Євген Самохваленко. *Український календар*. Варшава, 266–271.

11. Вервес, Г. (1985). *Ярослав Івашкевич. Літературно-критичний нарис*. Радянський письменник.

12. Івашкевич, Я. (2000). *Поезії* (Р. Радишевський, упоряд. та авт. вступ. ст.). Бібліотека українця.

13. Івашкевич, Я. (1979). *Твори: Поезії. Повісті та оповідання*. Дніпро.

14. Маланюк, Є. (2005). *Повернення: Поезії. Літературознавство. Публіцистика. Щоденники. Листи*. Світ.

15. Павличко, Д. (1979). Уклін Ярославу Івашкевичу. В Я. Івашкевич, *Твори*. Київ.

16. Павличко, Д. (1988). Уранія — його сестра і муза. Два дні з Ярославом Івашкевичем. Діалог майстрів. В Д. Павличко, *Біля мужнього світла*. Київ.

17. Радишевський, Р. (2019). *Нарис історії польської літератури: підручник* (Т. 2). Талком. С. 354–364.

18. Середницький, А. (1965). Ярослав Івашкевич про Максима Рильського. *Наша культура*, 9 (89), 8.

19. Serednicki, A. (1994). Jewhen Małaniuk a pisarze polscy. *Szkice polsko-ukraińskie*, 58–86.

20. Serednicki, A. (1998). Kijów w życiu i twórczości Jarosława Iwaszkiewicza. *Tradycje pojednania polsko-ukraińskiego*, 43–55.

21. Serednicki, A. (1999). *Mickiewicz a Ukraina*. Warszawa, 1–26.

22. Serednicki, A. (1986). Recepcja twórczości Maksyma Rylskiego w Polsce. *Slavia Orientalis*, 35(4), 597–607.

REFERENCES

1. A. V. (1984). Yaroslav Ivashkevych. *Ukrainskyi kalendar.* Warsaw. (p. 130–131). [in Ukrainian]

2. A. Serednytskyi. (1964). Yaroslav Ivashkevych. V Kyievi ta v inshykh mistsiakh. *Nasha kultura.* No. 7 (75). (p. 3). [in Ukrainian]

3. Antin Verba. (1963). Roman pro epizod revoliutsii na Ukraini. *Nasha kultura.* No. 11 (167). (p. 10). [in Ukrainian]

4. Antin Verba. (1976). Syn ukrainskoho stepu. *Nasha kultura.* No. 2 (214). (p. 7, 10). [in Ukrainian]

5. Antin Verba. (1964). Syn ukrainskoi zemli. *Nasha kultura.* No. 2 (70). (p. 6–7). [in Ukrainian]

6. Antin Verba. (1969). Ukrainika v literaturi narodnoi Polshchi. *Ukrainskyi kalendar.* Warsaw. (p. 52–57). [in Ukrainian]

7. Antin Verba. (1975). Ukrainska tematyka v khudozhnii literaturi narodnoi Polshchi. *Nasha kultura.* No. 1 (201). (p. 4–5). [in Ukrainian]

8. Antin Verba. (1984). Literaturna polonika „Nashoho slova" do 1980 r. *Ukrainskyi kalendar.* Warsaw. (p. 57–62). [in Ukrainian]

9. Antin Verba. (1974). Yaroslav Ivashkevych. *Nasha kultura.* No. 2 (190). (p. 12). [in Ukrainian]

10. Antin Serednytskyi. (1986). Yevhen Samokhvalenko. *Ukrainskyi kalendar.* Warsaw. (p. 266–271). [in Ukrainian]

11. Verves H. (1985). Yaroslav Ivashkevych. Literaturno-krytychnyi narys. Kyiv: Radianskyi pysmennyk. [in Ukrainian]

12. Ivashkevych Ya. (2000). Poezii / Uporiadkuvannia ta vstupna stattia: Rostyslav Radyshevskyi. Kyiv: Biblioteka ukraintsia. [in Ukrainian]

13. Ivashkevych Ya. (1979). Tvory: Poezii. Povisti ta opovidannia. Kyiv: Dnipro. [in Ukrainian]

14. Malaniuk Ye. (2005). Povernennia: Poezii. Literaturoznavstvo. Publitsystyka. Schodennyky. Lysty. Lviv: Svit. [in Ukrainian]

15. Pavlychko D. (1979). Uklin Yaroslavu Ivashkevychu. *In Ivashkevych Ya. Tvory.* Kyiv. [in Ukrainian]

16. Pavlychko D. (1988). Urania — ioho sestra i muza. Dva dni z Yaroslavom Ivashkevychu. Dialoh maistriv. In *Pavlychko D. Bilia muzhnoho svitla.* Kyiv. [in Ukrainian]

17. Radyshevskyi R. (2019). Narys istorii polskoi literatury: pidruchnyk u 2-kh t. Tom 2. Kyiv: Talkom. (p. 354-364). [in Ukrainian]

18. Serednytskyi A. (1965). Yaroslav Ivashkevych pro Maksyma Rylskoho. *Nasha kultura.* No. 9 (89). (p. 8). [in Ukrainian]

19. Serednicki A. (1994). Jewhen Małaniuk a pisarze polscy. *Szkice polsko-ukraińskie.* (p. 58-86). [in Polish]

20. Serednicki A. (1998). Kijów w życiu i twórczości Jarosława Iwaszkiewicza. *Tradycje pojednania polsko-ukraińskiego.* (p. 43–55). [in Polish]

21. Serednicki A. (1999). Mickiewicz a Ukraina. Warszawa. (p. 1–26). [in Polish]

22. Serednicki A. (1986). Recepcja twórczości Maksyma Rylskiego w Polsce. *Slavia Orientalis.* Vol. XXXV. No. 4. (p. 597–607). [in Polish]

Отримано: 13.09.2026
Прорецензовано: 15.09.2026
Схвалено до друку: 29.09.2026